

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΗΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ Ἑλλάς, μέ τό πέμπτον εἰς τόν Κόσμον ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ κατέχει παγκοσμίως περίοπτον θέσιν μεταξύ τῶν πρωτεργατῶν τοῦ θεσμοῦ, ἐφ' ὅσον προηγούνται αὐτῆς μόνον ἡ πρωτοπόρος Δανία (Γιουτλάνδη 1844), ἡ Ἀγγλία (Καϊμπριτζ καί Ὁξφόρδη 1861) καί ἡ Νορβηγία (1864), ἐνῶ ἔπονται αὐτῆς ἡ Φινλανδία (1869), ἡ Β. Ἀμερική (1885), ἡ Γαλλία (1898), ἡ Γερμανία κ.ἄ.

Μόλις 28 ἔτη μετά τήν ἴδρυσιν τοῦ Ὁθωνείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρώτου ΑΕΙ τῆς Πατρίδος μας), τό 1865, νεαροί Ἕλληνες ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν, οἱ ἐμπνευσμένοι ὁραματισταί: **Ἀλέξανδρος Ἀ.Σουτζος, Ἀλέξανδρος Ν.Κωστής, Ἄγγελος Σ.Βλάχος, Ἰωάννης Ἡ.Περβάνογλου, Ἰωάννης Γ.Σέχος, Μᾶρκος Ν.Δραγούμης, Νικόλαος Π.Δηλιγιάννης, Παναγιώτης Ἰ.Ρομπότης, Χαρίλαος Σ.Τρικούπης καί Νικόλαος Ἀ.Μαυροκορδάτος** συνέλαβον τήν ρηξικέλευθον καί λίαν τολμηράν, διά τά μέτρα τῆς ἐποχῆς, ἰδέαν ἰδρύσεως τῆς *ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ*, μέ ἀποκλειστικόν σκοπόν τήν ὄλως ἀφιλοκερδῆ ἀφιέρωσίν της εἰς τόν Ἑλληνικόν Λαόν. Αὐτή, ὡς διάδοχος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὀλίγας μόλις δεκαετίας μετά τήν κατάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καί τήν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀνέλαβε τήν εὐγενῆ ἀποστολήν νά συμβάλλῃ εἰς τήν πνευματικήν ἀφύπνισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καί εἰς τήν ἠθικήν καλλιέργειάν του, διά τῆς διαδόσεως, ἐμπεδώσεως καί διαφυλάξεως τῶν Ἀξιῶν τοῦ Γένους καί τῶν Ἐθνικῶν μας Παραδόσεων. Εἶναι δέ ἄξιον ἐπισημάνσεως ὅτι μεταξύ τῶν ἀρχικῶν συνεργατῶν των, συμπεριλαμβάνονται καί Κυρίαί ὅπως αἱ: Εὐφροσύνη Τομπάζη, Ναταλία Ἀλ.Σούτζου, Μαρία Μπάρτ, Μάσιγγα Π.Κλάδου, Πριγκίπισσα Ρωξάνη Μιχ.Σούτζου, Σμαράγδω Μπαλταζῆ, Εὐφροσύνη Ξ. Λάνδερερ, Ζωή Μπαλταζῆ, Φιφή Α.Κουντουριώτου, Σμαράγδω Σούτζου, Τερψιχόρη Β.Μελᾶ κ.ἄ.

Πρός ἐπίτευξιν τοῦ εὐγενοῦς, μεγαλεπηβόλου τούτου σκοποῦ συνεστήθη τό ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ, τό ὁποῖον ἀμέσως ἀπό τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους **1865-1866**, ἤρχισεν ἀθορύβως καί ἐντελῶς δωρεάν τήν πνευματικήν διακονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἐκτοτε δέ προσφέρει πρός ὅλους ὑψηλῆς στάθμης διά βίου Παιδείαν, εἰδικὰς γνώσεις καί ἐπιμόρφωσιν εἰς τὰς Ἐπιστήμας, τὰ Γράμματα καί τὰς Τέχνας.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ ὅλη προσπάθεια ἐστηρίχθη ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τόν ἀληθῆ, τον πράγματι ἀνιδιοτελεῆ ἐθελοντισμόν.

Προθύμως καί ἀφιλοκερδῶς διαπρεπεῖς Ἐπιστήμονες, μάλιστα δέ ἔγκριτοι Καθηγηταί τοῦ τότε μόνου Πανεπιστημίου (Ἀθηνῶν) μέ πρῶτον τόν μετέπειτα Πρύτανιν αὐτοῦ καί ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τῆς Ἐταιρείας, Παναγιώτην Ἰ. Ρομπότην, ἐδίδασκον μέ ἐνθουσιασμόν θεωρητικῶς καί πρακτικῶς, καινοτομοῦντες, πολλάκις, διά νεοεισαγομένων εἰς τήν Ἑλλάδα μαθημάτων, ὅπως ἀποκαλύπτουν τά προγράμματα τῆς πρώτης 50ετηρίδος. Σημειωτέον ὅτι ἡ διδασκαλία δέν διεκόπτετο οὐδέ τάς Κυριακάς, μετά βεβαίως τήν Θ. Λειτουργίαν.

Παραλλήλως ὅμως ἡ Ἐταιρεία τῶν Φύλων τοῦ Λαοῦ ἐλειτούργησεν ἀπό τοῦ 1873 καί τό πρῶτον, ἐπί πολλά δέ ἔτη μοναδικόν εἰς τήν Ἑλλάδα, ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΩΝ, παρέχον διδασκαλίαν ἀναγνώσεως, γραφῆς καί στοιχείων πρακτικῆς ἀριθμητικῆς.

Χαρακτηριστικῶς ὡς χῶρος λειτουργίας τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ἐπελέγη ἡ νέα Ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν, κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τήν ἀρχαίαν Ἀγοράν μέ τόν βαρυσήμαντον θεσμόν της. Χάρις εἰς τήν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καί μέ τήν συγκινητικὴν συνδρομήν, συχνάκις ἐκ τοῦ ὑστερήματος, εὐγενῶν ψυχῶν καί χωρὶς κρατικὴν ἐπιχορήγησιν, κατωρθώθη ἐν τέλει ἀπὸ τοῦ 1888, διά τῶν ἀόκνων, μετ' αὐτοθυσίας προσπαθειῶν τοῦ ἐκ τῶν Ἰδρυτῶν τῆς Ἐταιρείας, ἐπιφανοῦς Προέδρου της Νικολάου Π. Δηλιγιάννη, Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἡ ιδιόκτητος καί μόνιμος Στέγη (Εὐριπίδου 12) τῆς Ἐταιρείας, ὅπου καί σήμερα ἐδρεύει.

Ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν ὡς ὄρος τό ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ, ὅμως, προκειμένου νά γίνεται ἀμέσως ἐμφανές ὅτι τοῦτο λειτουργεῖ μετὰ τό πέρας ἐργασίας, ἐχρησιμοποιεῖτο καί τό ΕΣΠΕΡΙΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ. Ἐν τέλει ὅμως ὁ ὄρος ΛΑΪΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ κατίσχυσεν ἀπὸ τοῦ 1952, ὅταν ἡ Ἐταιρεία τό ἀνασυνεκρότησε, μετά τάς ἐθνικάς περιπετείας, ἀποδεδεσμεύσασα τό κτήριόν της ἀπὸ τήν ἐπίταξιν.

Ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ τῆς Ἐταιρείας παρήλασαν ἐπιφανεῖς Ἕλληνες (βλ. σχετικόν πῖνακα), ἡ δέ ἀκτινοβολία του ὑπῆρξε μεγάλη, καί ἐνίοτε καθοριστική, εἰς τήν διαμόρφωσιν τῆς φυσιогνωμίας τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους. Θέματα διδασκαλίας του καί ἐκεῖ διατυπωθεῖσαι θέσεις ἔφθασαν εἰς τήν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων καί ἀπετέλεσαν θέματα συζητήσεων της, κατέληξαν δέ, ἐν τέλει, νά θεσμοθετηθοῦν. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν μόνον τήν **καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας**, τήν **μεταρρύθμισιν τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος** καί **βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν κρατήσεως ἐπὶ τό ἀνθρωπιστικώτερον**, τήν **ψήφισιν ἐκλογικοῦ νόμου**. Ἀπὸ δέ τοῦ βήματος τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ὁ διάσημος συνταγματολόγος μας Νικόλαος Σαρίπολος ἐπρωτοστάτει εἰς τάς τοιαύτας πρωτοβουλίας τῆς Ἐταιρείας. Ἐξ ἄλλου ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης

παρουσίασε διά πρώτην φοράν (1892) τήν μετάφρασίν του τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλά καί εἰς τό ἐν Ἑλλάδι **κίνημα ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός** καί μάλιστα **τῆς ψήφου τῆς** παρέσχε τήν δυνατότητα ἐκφράσεως τῶν ἀπόψεων του (1921) κλπ.

Πρέπει νά ἐπισημανθῇ καί ἡ οὐσιώδης προσφορά τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ εἰς τήν ἐθνικήν ἀφύπνισιν. Ἀπό τοῦ βήματός του, κατά τό κρίσιμον διά τήν Μακεδονίαν μας ἔτος 1903, ὁ φλογερός πατριώτης διαπρεπής Καθηγητής τῆς Νομικῆς Σχολῆς Νεοκλῆς Καζάζης ἔδωκε τās περιφήμους 14 διαλέξεις του πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ Ἑθνους, μετὰ τόν ἀτυχή πόλεμον τοῦ 1897. Μάλιστα καί εἰς τούς κόλπους τῆς *Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ* ἐξεκολάφθη ὁ Μακεδονικός Ἀγών, εἰς δέ τούς χώρους τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ τῆς συνεκεντρώθησαν ὁ θρυλικός Παῦλος Μελάς, μετὰ τῶν ἠρωϊκῶν συνεργατῶν του καί τῶν ἐφοδίων τους, προπαρασκευαζόμενοι διά τήν μυστικήν ἐκστρατείαν των εἰς τήν μαρτυρικήν Μακεδονίαν.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας τό γεγονός ὅτι ἤδη τό 1869 ἡ *Ἐταιρεία*, πρὸς προαγωγήν τῶν σκοπῶν τοῦ ΛΑΪΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ τῆς, ἤρχισε τās ἐκδόσεις δωρεάν διανεμομένων βιβλίων μέ πρῶτον ἐκεῖνον τοῦ Νικολάου Μ. Δραγούμη, Ἐγκόλπιον τοῦ Ἐργατικοῦ Λαοῦ ἢ Συμβουλαί πρὸς τοὺς Χειρώνακτας (σελ.216), Ἀθῆναι 1869, τό ὁποῖον ἠκολούθησαν καί ἄλλα ἀξιόλογα. Κατά δέ τό πρόσφατον παρελθόν (1973-1982), προεδρεύοντος τοῦ Καθηγητοῦ Στυλιανοῦ Γ. Κορρέ, κτίτορος τοῦ ἀνοικοδομηθέντος Μεγάρου τῆς Ἐταιρείας (Εὐριπίδου 12), ἐξεδόθησαν τὰ εὐρύτατα κυκλοφορηθέντα 17 τομίδια τῶν «Μορφωτικῶν Ἐκδόσεων».